40ՈՐ ՏԱՐԻ — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1909 — ԹԻՒ 1314

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԱՀՆԱԶԱՐ

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ
ՊՈՒԼԻՍ, ՊԱ.ՊՐ — ԱԼԻ ՅԱՏՏԷՍԻ
Էպուսսուուտ (Սեփեթճի) փողց թիւ 38

BUREAUX DU JOURNAL HAÏRENIK
Avenue de la Sublime-Porte rue Eboussuoud No. 38
CONSTANTINOPLE

10 ՓԱՐԱ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ
ՕՐԱԳԻՐ

ԱՌՔԱՆՈՒԹԻՒՆ
Պոյաղ համար . . . . . 300 թիւ 75 դրշ. Մէճիտ
» » . . . . . 450 » 40 » »
Գաւառներու . . . . . 300 » 100 » »
» . . . . . 450 » 50 » »
Օտար երկիր երկօրեայ . . 300 » 25 ֆրանք
» » տասնօրեայ . . 300 » 30 »
Ռուսիա . . . . . 300 » 40 րուպլի
(Միւս պայմանները տեսնել 4րդ երեսը)
Խմբագրութեան ուղղուած նամակ կամ այլ գրութիւն առ չի դարձուիր։

درعلیه باب عالی جاده سنده ابوالسعود سوقاغی نومرو ۳۸
غزته سی اداره سنه «هیره»

10 ՓԱՐԱ

ՀԱՍՈՒՆ, ԿԱՐԱՊԵՏ ՇԱՀՊԱԶ ԵՒ ԳԵՐ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ

Երկը տխսարներ են ասոնք որ կը մատնացոյցեն քաղաքականութիւն մը, քաղաքականութիւն մը ընդդէմ ազգայնութեան, ընդդէմ արժանապատուութեան, ընդդէմ առնականութեան սկզբունքներուն։

Բնական ձիրքերով ճոխապէս օժտուած Հասունի մը մեծ խոչընդոտը եր եղած կաթոլիկ Հայերը լաւնատնեալ, և Հայ-կաթոլիկ հասարակութեան ինքնաբար կազմուածքը քանդելով հպատակեցնել զայն Հռոմի իշխանութեան։ Ան տեսած եր որ Հայոց կաթոլիկ բաժինին մէջ հայութեան ոգին կը պահպանուէր Վենետիկի Մխիթարեան դործերովը։ Իրեն համար այս վերջինն եր թշնամին, պէտք եր կործանել զայն, և երկար տարիներու ընթացքին մէջ չի մնաց երեւակայուելիք հալածանք մը որ չի հաներ այդ Միաբանութեան դէմ։ Հ. Ղազարի Ալա-ձամի փողոցը չենք մը կառոյց նախկինէն մը համար, բայց որվհետեւ վստահ չեր որ Հասուն փակել պիտի չոյ այդ դպրոցը, Մխիթարեան միաբանը չեկաը չենք մը որ փակուելու պարագային մէջ իրը տուն վարձու տրուի։ Անա այսպիսի երկիւղի մը մէջ դգուշաւոր կեանք մը ապրեցան կաթոլիկ տասին են լուսաւորեալ և ազգասէր եկեղեցականներէն, առանց յաղթելու հեռացնել Հասունեան պատուհասը։ Նոր սերունդին հնամեայ անծանօթ են Աբգարի և Գուլէճեղի կռիւները, առաջիններն աղգային կրթութեան և վերջիններս լաւնացման կոչնականիցներ։ Հռոմի գոլճն եր որ կ'արատդրեր հակազդային ուժով տագնապած կղերն, ուրկից կուգայ նաև այսօր Գեր. Գոյունեան։

* * *

Մենք խիղճ չենք ըներ մեկ գծի վրայ գնել ատոր հետ կապակից Շահպազն ալ, որ իր տեսակին մէջ ուրիշ կերպ վտանգ մը եղաւ ազգին։ Իսլամութիւնն ընդդիմած այդ նախկին դաստաւորը առաջինն եղաւ որ քայքայել ձեռք մը երկնցուց Միացեալ Ընկերութեան վրայ։ Ինքն եր որ հետապնդեց այդ Ընկերութեան ընդհ. անօրէնը և աքսորել տուաւ Աւիր։ Տրիպոլիս։ Հալածանքի սկիզբն եր ասիկա։ Շահպազն ալ ծագմամբ հայ մըն եր, ինչպես Գեր. Գոյունեան, և Շահպազին բան դործն եղաւ Սուլթան Համիտ մեղսակիցը դառնալ անոր հայազգինչ քաղաքականութեանը մէջ։ Երկար չի տեւեց, և Միաց. Ընկերութիւնը քայքայեցաւ։ Նոյն արդիւնքը Հասունի կ'ուզէր տեսնել Մխիթարեան միաբանութեան մասին։ Այս վերջինները աւելի տակուն դանուեցան, և անոնց դպրոցները կրցան քայ մնալ երկար մեռնամարտութիւններէ ետքը։

* * *

Եթէ նաև Մխիթարեան միաբանութիւնն եր որ ասպարէզ ելաւ Հասունի հետ մարտնչելու, Հայ-կաթոլիկ հասարակութիւնն երկար տասն անտարբեր հանդիսատես չմնաց։ Ան զգայ հետզհետէ որ Հասուն կ'ուղղէր իր հարուածներն մ'ալ միայն հայկական ոգւոյն, այլ իր համայնքի անկախ կազմակերպութեանը դէմ։ Այո, կաթոլիկ էին, այնքան, Լատինորէական եկեղեցիէն զատուած, բայց անոնք Հայ էին և Հայ մնալ կ'ուզէին, ոչ միայն իրենց լեզուովը, իրենց յատուկ եկեղեցական ծէսերովը, այլ իրենց յատուկ հնաւանդ անկախ հասարակութեան մը բոլոր թանկագին առաւելութիւններովը։ Այսպէս, կ'ընդդիմանային Հռոմի, անոր հասկը որ այս վերջինը կ'ուզէր հայկական ծէսերը փոխել, անոր հասկը որ կ'ուզէր միջամտել նոյն իսկ Պատրիարքարանի ներքին վարչութեանը, ատենդութիւնները ընել, ընտրողական իրաւունքներու վրայ։ Այս հերկիւթեան կռիւն մէջ, Հասունն եր որ յաղթութեամբ և մինչև իսկ ամբողջութեամբ և Հռոմ ապաստանիլ իր ծերութիւնն անցկընելու համար։ Օսմ. կառավարութիւնն և բոլոր լուսաւորեալ Թուրքերը Հայ-կաթոլիկ հասարակութեան Թե-Թիկունք եղան։ Անդրկովկասեան կողմէ սահմանած այս ապուշ և վնասակար խիբ կռիւը վերջին դասատարտուելցաւ Լեւոն ԺԳ-ի կողմէ, որ յայտարարեց թէ արեւելեան ազգերն պատանութեան են պահել իրենց հնաւանդ իրաւունքներէն։

* * *

Բայց վտանգը մեր կղերին դրծոմէն է որ կը ծնի և ոչ թէ Հռոմի մասնաւոր մեկ ծրագրին հետեւանքով։

Հասուն ինքն եր որ նախաձեռնութիւնը կ'առնէր Հայ ազգին չահերը մտածելու, Շահպազ ինքն եր որ սկսել կտսար հալածանքը Միացեալ Ընկերութեան դէմ և Գեր. Գոյունեան ինքն է որ այժմ կ'աշխատի Հայ-կաթոլիկ Պատրիարքարանի ներկայ կարգ ու սարքը տակիուվրայ ընելու։ Չինքը իր անցեալին դիտենք։ Դժբախտութիւնն ուղեց որ Մխիթարեան միաբանութիւնը սխալ մը գործէ յանձնելով Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանի տեսչութիւնը իր միաբաններէն մէկուն, Սարըեան վարդապետին։ Այս վերջինը դլխական զեղծումներ կ'ընէ և կը փախչի Եգիպտոս։ Գեր. Գոյունեան ասպարէզ կ'իջնէ, պատրաստ կը լսուին այս զեղծումներուն վրայ և կը հակեցնեն գինքը սա կամ ծրկերէն թէ հարկ է միջամտել Միաբանութեան վարչական գործերուն մէջ առաջքն առնելու համար մեծագոյա կործանման։ Արդ, Սաբըեան վարդապետ Գեր. Գոյունեանին մեկ ազգականն է, որուն զեղծումներուն տաւթին օգտուելով Գերապայծառը աշխատեցաւ մինչև այն վայր, նեղքին մտատարաբութեան տեսակէտով, անկախ մնացած հայ միաբանութեան մը գործերուն մէջ Հռոմը միջնորդ Գեր. Գոյունեանին հակումը և զաղափարութիւնն ամէնուն է։ Տիրոջը պահանջածն ուրիշ անոր անձնասէր ըլլալ։ Ան՝ Հայ-կաթոլիկ հասարակութեան և Հայ-կաթոլիկ վարչական, մատակարարական անկախութեան ոխերիմ թշնամին է։ Լսնինանալ Պատրիարքի օրով ալ Հռոմէն հոս եկաւ, նոյն ազգային միջամտութիւնն ի գործ դնելու։ Անյաջող եղաւ։ Այսօր, ուրիշ իրաւունք մը չնչելու կ'աշխատի, նոյնպես օգտուելով առիթէ մը զոր Սուլթան Համիտ մեկ բռնապետական որոշումը ստեղծած էր։

Երեկ, բայսատրեցինք որ եթէ այսօր փոխանորդ մը չկայ Հայ-կաթոլիկ Պատրիարքարանը, պատճառը Սուլթան Համիտն է որ պատճառ եղաւ որ Հասուն ինքզինքը հաստատուելու համար Գեր. Գոյունեանի վրայ հենուի։

Այսքն անդամ որ կ'ուզեն պահել Հայ-կաթոլիկ ժողովուրդին իրաւունքները, պիտի բաղձան միայն մեկ բան. վերահաստատած տեսնել իր օրինական պաշտօնին մէջ նախկին պատր. Փոխանորդը, բնականական ինքզինքով անիրաւաբար արձակուած։

Գեր. Գոյունեանին վտանգն այն չէ թէ կարգուսարքը վերահաստատուի հնաւանդ օրէնքներուն համաձայն, այլ նախընթաց մը հաստատուի ի նպաստ Հռոմի միջամտութեան նոր պարադայ մը ստեղծելով։

Փոքրիկ Հասուն մը հիմակուընէ, ղբրկ ազգային արժանապատուութեան և անկախութեան բարէր ու կազդուրիչ դպացումներէն։ Ինքզինքը ծախելու պատրաստ ապրուկ մը, ոչ ուրիշ բան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ՀՈՎԻՒ» ԹՈՒԶ...

Տփղիսի Հովիւ թերթը լուրջ և քրիստոնեայ թերթ մըն է։ Խմբագրութեան աշխատակիցներն անդամ կը պահեն այն կրօնական բօնը որ այդ թերթին միւսիւնը կը կազմէ։ Հովիւը մեր թերթերուն մէջ եղական է իր պարունակութեան միւսիւնովը։

Անցեալները Հովիւի մէջ Պ. Դարեգին Ենգիլարեան կ'ամբաստաներ Դուբեան Ս. Պատրիարքը՝ իր հրաժարակոչովը ժողովրդականութիւն չտեսնելու, եւ ըստ ազգ աքսորուիլ, քանի պահակ և ի վերջոյ Կաթողիկոս ըլլալ ուզելուն համար...։

Այս անդամ, այդ թերթին մէկ ուրիշ կարեւոր աշխատակիցը, Պ. Զերքեզեանն է որ Աղթամարի կողոպտութեան վրայ խօսելով, Ազգ. Ժողովի վերջին նիստերէն մէկուն մէջ այդ խնդրին չուրջ կատարուած յայտնութիւնները կը յիշէ, և կը բացագանչէ.

«Աֆեր՛մ, եղիչէ պատրիարք Դուբեան, ուսումնական, ուսանողաթե, լուռ ու անշշուկ գործիչ, թաղուած քանքար, ժողովրդավարական և սահմանադրական ոգով տոգորուած վարչապետ։

«Ուրեմն՝ եթէ որ եղիչէ եղիսկ. Դուբեանը որևէ պատասխանատուութեան ենթարկուի այս սարի Կաթողիկոս հաստատուելէ, ապահովաբար կարելի պիտի, որ Աղթամարայ կաթողիկոսի վհատանեմ ընակուող անառակ կիները կարող էին իրանց ընակութեան տեղը փոխադրել Էջմիածնայ Վեհարանի...հոգնոյն տակ եղող մի որևէ ապատ սրբավայր։

«Աֆեր՛մ, եղիչէ պատրիարք Դուբեան...»

* * *

Պ. Ս. Զերքեզեանը մտքէն չեմ ճանչնար։ Իր մեկ քանի յօդուածները միայն կարդացած եմ, անո՛նք՝ մտածուածքով։ պոմպոմով ապրուկէա առաջ կը ձդնէր յայտնելով Օրմանեան Սրբազանի կամոդիկասցումը, ընդդէմ Իզմիրլեանի և Թուրեանի անուններուն, —ինչ որ, միտքով կարդիքի ապատութեան սահմանադրութեան մէջ, մեղք մը չէր անշուշտ։

Բայց, Պ. Զերքեզեան եթէ կը մնայ այս անդամ ալ կարդիքի ազատութեան սահմանին մէջ, դուբս կ'ելլէ սակայն լրջութեան սահմաններէն,—որոնք ցարդ իր կալուածը կ'ընդարձակէին սարամիրժորէն—և կ'իյնայ, կը խոտնայ ձիծաղելիին դաշտին մէջ, ապերասան, առանձնարակ...։

Պէտք չիկար Դուբեան Սրբազանը պաշտպանելու Պ. Ենգիլարեանի ատելութիւններուն դէմ։ Պէտք չէ—և նախատինք մը պիտի լլլար—գինք որ դարձեալ բառ մը իսկ ըսել ընդդէմ Պ. Զերքեզեանի։

Ինծի համար, մեռե՛ք է սակայն իր Հովիւը ինչո՞ւ կը հալածէ Կ. Պոլսոյ Ս. Պատրիարք Հայրը, երբէք Պ. Ենգիլարեանի և այսօր Պ. Զերքեզեանի ընդդէմ։

Պ. Զերքեզեան որ ներկայութիւնները կը սիրէ, ինչպէս տեսնուեցաւ, պիտի ներէ ինծի որ ներկայութիւն մըն ալ ես ընեմ այս մասին, իրրև փորձ մը լուսարանութեան, խաղաղութեան համար պատճառախնդիր միաքս։

Պ. Զերքեզեան կ'ուզէ վարկաբեկել Դուբեան Ս՛ը՝ որպէսզի եթէ յաջողի կայնի—մի՛ առասպե՛...ինչպես կ'ըսէ...—կաթոլիկոսական նոր ընտրութիւն մը պատահի, Օրմանեան Սրբազանի անունին դէմ ուրիշ ռաքկտայ ներկայացական մը մրցակից անունը չգտնուի։

Ցետոյ, Հովիւի լսողութեան միութիւնը պահելու դիրքանից չանչն ունի Պ. Զերքեզեան, ա՛յն խոչ Հովիւին որ իր աձնը կը դնէ ոչ միայն ի վերայ ոչխարաց, այլ և... ի վերայ հովուապետաց...։

Ա.ՅՈՒԳ

Նիւթերու առատութեան և մանաւանդ շատ Սթէյնհէյլի չափ հեկան դաշին պատճառաւ, որուն մանրամասնութիւնները օրը օրին կ'ուշերնք հաղորդել մեր ընթերցողներուն, երեկ և այսօր չչարունակեցինք մեր նոր թերթիկը՝ ԱՆԺ ՓԻԹՈՒ։ Մէկ երկու օրէն պիտի չարունակենք զայն չորրորդ երեսը, երբ այժմու թերթիկը՝ ՊԱՐՈՒԹԱՆ վերջանայ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՀԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մանչեսթր, 4 Հոկտ. 1909

Եւրոպայի ժողովուրդներուն մէջ ընդհանուր ապահութիւն մը կայ այն ուժերուն նկատմամբ որոնք պատճառները եղած են Միացեալ Նահանգներու ներկայ հակայ հարաստութեան և որոնք պիտի չարունակեն աճեցնել երկրին ու ժողովրդեան բարգաւաճումը անատման ժամանակներու մէջ։ Հաղուագիւտ պարագայ մը չէ հանդիպիլ եւրոպական մամուլին մէջ յօդուածներու, որոնք կը մատնանշեն Նիւ-Եորքի մէջ միշտ դոյութիւն ունեցող հակայ չհաղիաստութիւններու և ամերիկեան թուղթերու վրայ չհաղորդելու վտանգները։ Եւրոպական մամուլին մէջ երեւցող այս գաղափարները՝ գժբաղդաբար նաև գաղափարներն են ազդեցիկ և բարձր դիրքի տէր անձնաւորութեանց, որոնք սակայն երբեք ձանձրոյթը առած չեն Ամերիկայի գործերուն իրական վիճակներուն ուշադիտելու։ Անհրաժեշտ է սակայն որ, ընդհանուրին օգտին համար Ամերիկայի հակայաքայլ բարգաւաճման ճշմարիտ պատճառները ուսումնասիրուին և ցոյց տրուի մէջ՝ այդ երկրին դրկած և չարունակ աճող հարստութիւնը ո՛չ թէ օձաւոր պղպջակներու կեանքն ունի, ինչպես ամենքը կը կարծեն, այլ հիմնուած է գործառոյ տիմնարկներ և իրականութեանց վրայ։

Ամերիկայի հաստատուն և աւետական բարգաւաճումին պատճառներն են. նախ երկրին բնական անհուն հարստութիւնները. երկրորդ, իւրաքանչիւր քաղաքացիի ստեղ չարաչար աշխատութիւնը բնութեան ընծայած միջոցները գործադրելու, գանոնք տարածելի առարկաներու վերածելու և տարածուելու հայթայթելու համար. երրորդ, այն քաջալերութիւնը որ ամէն անհատ կ'ստանայ իր ըստ ազգին աշխատութիւնը տալու և իր գործարանները արագացնելու՝ որուան աշխատութիւնէն և գործածուած դրամագլուխէն լաւագոյն արդիւնքները ձեռք բերելու համար։ չորրորդ —և այս կ'ասը երկրին յառաջդիմութեան մէջ չատ կարեւոր տեղ մը գտնած է— ամենուն տատած ազատ բաժնեկցութիւնը երկրին ընդհանուր բարգաւաճման մէջ։ Եւրոպայի մէջ չատ անգամներ կը պատահի որ, գործատուներու կամ պաշտօնեաներու վճարուած թոշակները հաշիւ կը բաւեն հազիւ և մարմինը իրարու հետ պահելու։ Ամերիկայի մէջ ընդհակառակը ընդհանուր սկզբունք ըլլալ կը թուի վճարել աշխատաղները այնպէս և այն չափով որ՝ կեանքի անհրաժեշտ պէտքերը և հանդիսաը հոգալէ վերջ, անոնք կարող ըլլան տարեկ տարի իրենց վաստակներէն կարեւոր գումարներ խնայել։

Այս խնայողութիւններուն մէջոցաւ աշխատաւոր դասակարգը կարեւոր չափով մը կ'ունենայ դրամագլուխ կուտակումներուն մէջ, իրր պաշտօնեայ կամ գործատու ստացած թոշակներէն զատ։ Իրականութիւն մըն է թէ Ամերիկայի մէջ վճարուած թոշակները համեմատաբար, և նկատի առնելով երկրին աղբեթիւնն ալ, Անգլիոյ թոշակներէն չատ բարձր են, այնպէս որ աշխատաւոր դասակարգը իր ապրուստի ու զուարճութեան ծախքերը գոցելէ յետոյ, ամէն տարի կարեւոր գումարներ կ'ուշերնէ դրամ կը դնէ խնայողական պանքաներու մէջ և կամ կը դնէ արժեթուղթեր, բնակարաններ, հող, առեւտրական գործեր եւն։

Տարակոյս քնաւ չկայ թէ գործատու դասակարգին տարեկ տարի խնայած գումարներուն ամբողջութիւնը չատ կարեւոր թիւեր կը ներկայացնէ և մեծագոյն կը նպատակ ազգային հարստութեան ճամին։

Հակիրճ է ուրեմն թէ՝ ազգի մը հարստութիւնը անպայման գումարներու հանելու է երբ ամէն ոք ի վիճակի է դրամ ուշերնելու։ Մէջազգային համեմատ ունեցող ամերիկացի գրամատէր մը, որուն գոյութիւնը հարցուցած էր այս մասին «Սթաթիսթ»ի ներկայացուցիչը, (որուն մէկ ընդարձակ ուսումնասիրութիւնէն կը քաղենք այս յօդուածը) յայտարարած է թէ Մ. Նահանգներու ժողովուրդին տարեկան խնայողութեանց ընդհ. գումարը 1,500,000,000 անգլ. ոսկիի կը հասնի։ «Սթաթիսթ»ի ներկայացուցիչը իր զարմանքն հետազօտութիւններով սա եզրակացութեան յանգած է թէ՝ երկրին ժողովուրդին աւելցուցած տարեկան գումարը 1000 միլիոն սթէրլինէն աւելի ըլլալու է։ Այս հաշիւը կը համապատասխանէ կառավարական պաշտօնատարներու հաշիւներուն, որոնց համաձայն 1900ին երկրին ընդհանուր հարստութիւնը հաշուըած է 18,000 միլիոն սթէրլին, իսկ 1904ին այդ գումարը բարձրացած է 22,000 միլիոն սթէրլինի, որ ըսել է 4000 միլիոնի չափ մը չորս տարուան մէջ կամ տարեկան 1000 միլիոն, իսկ ներկայ չափերուն տարեկան մէջ 1904ի չորս տարուան միջնէն աւելի է։

Այս անպէն հարստութեան չափերուն գլխաւորապէս չհաշուըած են Միացեալ Նահանգներու հողերուն վրայ եղած տարեկ տարի աճումները։ Ամէն տարի 300,000 նոր տուներու չինութեան պէտք կայ։ Միացեալ Նահանգաց բարգաւաճումը անխուսափելիօրէն չատով կը բերէ մեծ թուով նոր տուներու չինութեան պէտքը, ամէն գասակարգերու համար ալ։ Ոչ միայն հարուստ գասակարգը իրաց բնական բերմամբ բազմանալու վրայ է, այլ նաև ընդհանուր կերպով տարածման, ընդարձակման և բարձրացման բօսսես մը տեղի ունենալու վրայ է որուն իրրև հետեւանք ամէն տարի պալատանման չքեղ տպարանքներ կառուցուելու վրայ են։

Ամէն տեսակ չինքերու չինութիւնները պատրաստ չենք երբու վրայ։ Միացեալ Նահանգներու ժողովուրդը տարեկան 1,400,000ի աճում մը ունի և այս տեղացող ժողովուրդին պատապարման համար տարեկան

ԱԽԱՐԱՒՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆՔ

ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔ ՄԸ

Սթէյճ.— Վատկայի խմուէնները չատ կար ատոր մէջ։

Նախ.— Ո՛չ, ձեր լաթերն վրայ դանուած վատկան է որ քննուեցաւ։ Բո՛ւն այն վատկան որուն համար դուք ըսիք աւազին անդամ քավկերնիդ եկաք վկաներէն մէկուն. «Այդ խմուէնն մի՛ դպչիք, ապացոյց մըն է։»

Սթէյճ.—Սպասինք վկաներուն, աւելի ուշ կը դասուին։ Կրնայ ըլլալ որ այդ մեղադիրը եկած ըլլայ միայն ձեր ամուսինը մեղադրելու համար և թէ ձեր մորը յանդիմանելու համար։ Բայց ամբաստանութիւնը այսչափ չըսեր, այլ կը պնդէ որ դուք առանձին սպանած էք ձեր մայրն ու ամուսինը։

Սթէյճ.— Եւ ըսէք անմիջապէս որ այդ ոճիրները գործած եմ Պ. Գոսաըէն անուն մեկու մը հետ ամուսնանալու համար, զոր հինգ կամ վեց անգամ տեսած էի։

Նախ.— Կը խոչընդոտի որ խօսքս չընդմիջէք։

Սթէյճ.— Խօսքերնիդ պիտի կարեմ ամէն անգամ որ ամուսնոյս և մօրս սպանութեան վրայ խօսիք։

Նախ.— Բայց ճիշտ այդ բանին վրայ խօսելու համար հոս ենք։

Եւ նախագահը ցոյց տալով որ ոճիրը գործելու ձեռքով գործուած չվկոար ըլլալ, կ'ըսէ։

— Տարօրինակ գաղափար, պարոնե, որմէ իրենց ոճիրը կատարելէ հաքը, խմոցքով ամէն բան իր տեղը կը դնեն։ Ըստ ձեր խօսքին, ոճրագործները առանց զէնքի եկած են, զոր իր իրենց պէտք եղածը ասեղ մէջ գտած են։

Սթէյճ.—Առաջնոյ զէնքի. տպատ այն զէնքը որով կարմիր մազերով կինը սպառնացած ինձի... այս պայմաններուն մէջ կարելի չէ վիճաբանիլ ձեզի հետ։

Եւ Տիկին Սթէյճսկի կ'ըսէ թէ յոգնած է ու ատոր վրայ հարցաքննութիւնը կը գադրի։ Դադարի միջոցին դատարանի քմիչը հարկ եղած գրամանները կ'ընէ ամրապատճառելին։

Դատաստանը վերսկսելով, նախագահ Տը Վալ կրկին կը խօսի դատէն եկած գող ոճրագործներու անհատականութեան մասին, գոլոր ոքանք կ'երեմն առանց հետևորնին ատենելու ճաշատարան ազատ ոճիրէնները, ոքանք հո՛ն կը թողուն պանդոխտ մը և կը գոնանան մէկ քանի գոնորդէնով։

Սթէյճ.—Ես չեմ չնորհ ատիկա բացատրելու։ Ինչ որ ինձ զարմանք կ'ազդէ, այն է որ ոճրագործները անպատկառօրէն լմնած են էրիկոս ու մօրս դիակներուն ներկայութեան։

Նախ.—Լմնած են այն ատի չէրէն որ կրօկը պատրաստելու ծառայած էր։

Սթէյճ.—Այո՛։

Նախ.—Ուրիշ մանրամասնութիւնն մը գանք։ Առջի իրիկուն անդրեա Լիսած էր և ոճրին դիչերն ալ կ'անդրեաէր, գաւրէն նկատ չտրագործները պէտք էր որ հետքեր ձգէին ատեղ մէջ։ Արդ, ո և է հետք չի կայ։

Սթէյճ.—Կապուտած ըլլալով, չեմ կրնար դիտնալ թէ կ'անդրեաէր կամ ոչ։

Նախ.— Երբ դիտակցին թէ ո՛ր կրնայիք գտած ըլլալ ձեր ներած պատմութեան նիւթերը, դատն թէ պանդոք կարդացած էք Լօբ Իւլգարի մէկ վէպին մէջ։

Սթէյճ.—Ուրեմն գիս յանցաւո՞ր կը նկատէք։

Նախ.—Ձիշդին հետ որ Ռոմանէն փոզոյի ոճրին պէս բան մը պատահած է Մանպէլարի մէջ ձեր հետ գանազած մթնոլորտի և մէկ անիկ գտգած էք գիմաքաւոր մարդերէրու պատմութիւնը։

Սթէյճ.— Գանի որ այդ ձեր ըսած ոճրին հեղինակները բռնուած են, չգիտի ուզէք իրենց նմանիլ։ Բայ ասոր, այդ թուտկանէն առանցվեց առաջին էի, սարիք ուր ապրիլ մը աւելի իր դաշնակով կը զբաղի քան թէ ոճիրի դէպքերով։

Նախ.— Ամբաստանութիւնը ապօրէնակ կը գանէ որ ոճրագործները ձեզ ողջ ձգած ըլլան, ձեր ամուսինը և մայրը սպաննելէ ետքը։

Սթէյճ.— Գուցէ կարծեցին թէ մեռած եմ, գուցէ չուզեցին գիս մեռցնել։ Զեմ գիտեր, դուք ալ չէք գիտեր։

Այս միջոցին յանդուգն միջադէպ մը տեղի կ'ունենայ։

Ամբաստանեալին փաստաբանը, Պ. Մեթիօն Օպէն նախագահին կը հաղորդէ նամակ մը զոր նոյն վայրկեանին ընդունած էր. նախագահը կը կարդայ. «Զկընաղով դիմագրել խղճիս վրայ ծանրացող բեռին, ի'սկզբնամակագիրը, ի'ուզեմ ձեզ խոստով տնել թէ Պ. Սթէյնհէյլի սպանութեան մեղսակից եմ։ Ես էի որ կատարեցի կարմիր մազով կինոջ գերը։ Գործածած կիզծամս, քովս է։»

Նամակը ստորագրած էր Ժան Լըֆեվրը։

Անթօնի Օպէն.— Մարդը հոս է։ Կը պահանջեմ որ դատարան հրաւիրուի։

Նախագահը պէտք եղած հրամանները կատարէ և ամբաստած գէմքով երիտասարդ մը ներս կը բերուի։

Նախ.—Ի՞նչ է ձեր անունը։

—Ժան Լըֆեվր։

—Քանի՞ տարեկան էք։

—Քսանըմէկ։

—Ո՞ւր կը բնակիք։

—Չեմ կրնար ըսել, քանի որ խոչընդոտիչներով չրջապատուած եմ այստեղ։

Նախագահը ի գի՞ր կը պնդէ հասցէն իմանալու համար։

Անթօնի Օպէն.— Ինչո՞ւ այդ նամակը գրեցիք ընծի։

—Քանզի ոճրին մեղսակից եմ, բայց ոճրագործներէն մէկը հետ որ ամուսնոյս և մօրս սպաննելէ ետքը։

Երիտասարդը խօսքը կը չարունակէ ըսելով որ կեղծամը իր բարեկամներէն մէկէն ծախու առած է, թէ նոյն գիչեր գործուած սպանութեան մէջ այրած է, ևն.։

Իր պատմութեան ո՛չ օք հաւատք կ'ընծայէ, նոյնիսկ Տիկին Սթէյնհէյլ կ'ըսէ թէ անկարելի է որ այդ երիտասարդը իր ըսած կինը ըլլայ։

Հոս կը վերջանայ հարցաքննութեան երկրորդ մասը։ Երիտասարդը հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ քննութեան ենթարկուելով, վերջապէս կը խոստովանի իր բուն անունը. կ'ըսէ թէ ուսա խօսած էր, թէ երբեք կարմիր մազով կնոջ դեր չէր կատարած և երբեք Ռոնսէն փողոցի տունը չէր գացած։ Իր ըսածը կը համարի իրեւ «ասպետական» բան մը։ Բուն անունն է Ռընէ Քօլար, տասնըհինգ տարեկան և կը բնակի իր ծնողքին հետ։ Կ'ըսէ թէ Տիկին Սթէյնհէյլի անմեղութեան համոզուած ըլլալով որոշած է ո և է միջոցու գոյն ազատել։ Սակը համար երեւակայած է այդ պատմութիւնը և ներկայացած դատարանին։

Զինքը կը բանտարկեն իրեւ Սաեանը նախատող։

Գ. ՀԱՐՑԱՓՆՆՈՒԹԻՒՆ

Նախագահը յայտարարէ հաքը թէ երէկի երիտասարդը սուտ խոսած էր և խոստովանած իր սուտը, հարցաքննութիւնը սկսէ կը տանի։

Նախ.— Իրա՛ւ է որ հրէական թատրոնին մէջէն տեղագրի լաթեր անցյած եղած են, ինչ որ կ'ապացուցանէ հոն ոճրոտ անկարգութիւնը, բայց այդ անյայտացումը անդնդարերի պիտի անցներ առանց Սթէյնհէյլի ինդրելու։

Սթէյճ.— Լաւ ուրեմն, եթէ անմիջապէս վճռուէին անշուշտ պիտի գտնային այդ լաթերուն գոյերը սրունք ոճրագործներն են։ Այդ գոյներին երեւան եկած ատեն երկու հոգի անյայտ չէին եղած հրէական թատրոնէն։

Նախ.— Ո՛չ թէ երկուք, այլ լապտերի մարդիկ։ Ինչ որ ալ ըլլայ, այդ լաթերուն գոյներուն չպիտի դիտցաէր առանց Սթէյնհէյլի գործին։

Սթէյճ.— Ինչ, ես ինչ կրնամ ընել, ամէն պարագային մէջ ատիկա ի'արտաքսնէ քոտծները։

Նախ.— Դուք ոճրին։ Ըսիք թէ ժամացոյցին կէս դիչեր զարնելը խմացաք։

Սթէյճ.— Այո՛։

Նախ.— Արդ, ժամացոյցը կեցած գտնուեցաւ, կէս գիչերը տասը անցած ձեր վրայ։

Սթէյճ.— Այո՛։

Նախ.— Ձիշդին հետ որ Ռոմանէն փոզոյի ոճրին պէս բան մը պատահած է Մանպէլարի մէջ ձեր հետ գանազած մթնոլորտի և մէկ անիկ գտգած էք գիմաքաւոր մարդերէրու պատմութիւնը։

Սթէյճ.— Այո՛, այն վայրկեանին ուր կարմիր մազերով կինը, բէվոլվէրը մը գունդքիս դրած, կը հարցնէր թէ ո՞ւր պահած էի դրամս ու գնդաթղէներս։

Նախ.—Ոճրագործները, դժբաղդաբար անհնին ժամացոյցը կեցնելով տասնըհինգ վայրկեան ժամանակ մը կ'տգտած են իրենց կրկնակ ոճիրները և թողած են իրենց կրկնակ ոճիրները և ոճրատիրութիւն մը։

Սթէյճ.—Այդպէս չատ արագ դարձնեցին։

Նախ.—Զամացոյց արագ։ Հիմա մեսին վճռուինք թէ ի՞նչ գոյգան այդ մարդասպան գաղերը, քանզի այս կէսին վրայ ալ չատ անդամ հակասկիք։

Այստեղ երկար վիճաբանութիւն մը տեղի կ'ունենայ նախագահին և տիկին Սթէյնհէյլի միջև ոճիրը գործուած ատեն ատ մէջ դանուած դրամի քանակութեան մասին։ Այդ դումարը 4594 ֆրանկ հաշուած էր մանրակրկիտ քննութենէ մը ետքը։

Սթէյճ.—Եւ այդպիսի դումարի մը համար պիտի սպաննէին մայրս ու ամուսինս։ Ա՜հ, ասոնցմէ քան է այս։

Նախ.—Նոյնիսկ ձեր չհաւան հաստ, կը խոչդիմ, դադրեցէք միշտ կրկնելէ «ո՛չ ամուսինս և ո՛չ մայրս սպաննած եմ» երբոր ձեզի որոշ հարցում մը կ'ընեմ։

Սթէյճ.— Ա՜հ, չէք ուզեր որ խղճամ, որ պռատ իմ անմեղութիւնս... բայց ինչ պիտի ըլլար ձեր ընթացքը, եթէ ձեզ ամբաստանէին թէ ձեր կինն ու հայրը սպաննած էք։ Եւ եթէ կը խղճաքիմ, ա՜հ, ձեզի դէմ չէ, Պ. վաւ, այլ արդարութեան դէմ։

Նախ.—Եթէ քննիչներու տեղեկագրին նայիմ, յայտնի է որ ոճիրը գործուած պահուն դուք և ձերինները, նկատելական ծանր կացութեան մէջ էիք։ Շատ պարագրեր կային։

Սթէյճ.—Պարագրե՞ր։ Ա՜հ, ո՛չ, ո՛չ ամուսինս կենդանութեանը պարագ չունք ունեցած, իր ախտաւորութիւնը բաւ էր մեզ ապրեցնելու։ Բայ ասոր ևս ատենը համար ծախք մը չէլ ընէր։ Ինձ յայտ էի, տանը գործերուն կ'ախտաէի, գլխարկներս ու հագուստներս ևս կը չինէի։ Սթէյնհէյնները երբեք պարագ չունեցած։

Նախ.— Կը տեսնանք սակայն որ ձեր ամուսինը 200 ֆր. փոխ առած է ազգականէ մը։

Սթէյճ.— Սխալ է։

Նախ.—Դուք ալ փոխառութիւններ կնքելու հաւէ էիք։

Սթէյճ.— Բայց այդ ալ սխալ է։ Ցետոյ ոճրէն հաքը, կը խոստովանիմ, նեղութեան մէջ մնացի։ Այն ատեն դիմում ըրի բարեկամ դրամատէրի մը, որ պատասխանեց. «Կ'ուզէի դրամարկղ բանալ ձեր առջեւ որպէսզի ուզածնիդ առնէք, բայց, աւա՜ղ, մէջը պարագ է։» Կը կրկնեմ որ ոճրէն առաջ Սուս մը պարտ չունէինք։ Ամուսինս կ'ախտաէր, ես ալ ջրաներկ կ'ընէէի։ Ա՜հ, բայց կը խոչդիմ, հաւատացէ՛ք երբոր կ'ըսեմ թէ պարագ չունէինք։ Այո՛, անշուշտ, նախնական քննութեան ատեն սուտեր խօսեցայ, բայց ճշմարտութիւնը երեւան հանելու համար էր։

Նախ.— Կը խոչդիմ հանդարտեցէք և նիւթէն մի՛ չեղիք։ Ինչ անցաւ դարձաւ ոճրին երեւան եկած ատեն կրկ ձեզ կապանքներէն ազատելին։ Ձեր մորը և ամուսնոյն մասին անկեղծութիւն հարցուցէ՛ք։

Սթէյճ.— Այդ վիճակիս մէջ գիտեմ թէ ի՞նչ անցաւ դարձաւ։ Ինչ որ կը գիտեմ այն է թէ Ռէմի Քուէյար, ֆեսոյ ուրիշներ լմնի օգնեցին։ Հարցուցէ՛ք թէ չհարցուցի մօրս ու էրկանս մասին, չեմ գիտեր։

Նախ.— Վկաները հաստատակամ են այդ կէսին վրայ։

Սթէյճ.— Վկաները. անոնք որ անկողնս գոլ կը դանուէին լմնի չաի խնկեցնելին խնցուցած էին։ Ինչ արժէք ունի իրենց յիշողութիւնը։

Նախ.— Որո՛ւ կրնաք հաւատացնել թէ կին մը չանկարծ իմանալով որ իր մայրը սպաննած են, քովը չվազեր անմիջապէս։

Սթէյճ.— Ինծի բան մը չըսին, կամ արգիլեցին քովը երթալուս։

Նախ.— Վկաները պիտի լսենք։

(Շարունակելի)

ԲԱՐԻՁԻ ՍԱԿԱՐԱՆ

10 Նոյեմբեր 1909

Յարնաւոր ռանդ 3%	Գոյ.	99.40
Օսմ. գոնսոլիտ	Բայ.	93.57
» »	Գոյ.	93.60
Երկաթուղի	»	214.25
Պանք Օթոման	»	733.—
Պալիա Փարայըն	»	427.—

Քաղաքական

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Երկրին թագաւորը առ այժմ մեկնի թագած է դահլէն հրաժարելու դատաւորը։ Կը տեսնէ թէ իր ներկայութիւնը որքան անդրաժէշտ է երկրին ներկայ կացութեան մէջ։ Իբրեւ միջնորդ պետութեանց և Յոյն ժողովուրդին միջև, որուն ստեւար մեծամասնութեան վստահութիւնը կը վայելէ, ի'նչ որ ալ ըլլան արքայազուն իշխանութեան դէմ յայտնուած դանգատները։

Թագաւորէն եաքը, Զին. Դաշնակցութիւնը կը որ մեծ դերը խաղալ Սթենքի մէջ։ Սպասով կ'երեւի սակայն թէ՝ երեսփոխանական մեծամասնութիւնը հիմնովին հաստատել Զին. Դաշնակցութեան և դէնքի ապահովութեան տակ գործադրած է բարեկարգութեան օրինագիծերը։

Վարչապետ Պ. Մաւրոմիխալիս խորհրդարանին յայտարարեց պատճառները թէ՝ խորհրդարանական աշխատութիւնները պիտի դադրին նոյեմբերի վերջը (Հ. Տ.)։ —Կառավարութիւնը, միւս կողմէ, չրջաբերական-ծանուցագիր մը ղրկած է իր արտաստմանի ներկայացուցիչներուն՝ յանձնարարելով անոնց որպէսզի ծանուցանեն օսար կառավարութեանց թէ Յունաստանի կացութիւնը օր օրի աւելի կը կանոնաւորուի, թէ հանգստակը տարաձայնող գործոնները անհետին են և թէ նոր քաղաքական ցնցումներու վախը անհետացած է։

Զին. Դաշնակցութեան պետը Գնդ. Զորպաս վերնագրեան թերթի մը թղթակցին յայտարարած է թէ իրենք պահպանողական միջնակարգութիւն չեն գործադրեր և թէ՝ ժողովրդային կամքին գործադիր իշխանութիւնն են իրենք։ «Կ'ուզենք օսարները վստահացնել թէ մենք բացարձակապէս խաղաղութիւն կը սիրենք և խաղաղութիւնը պահպանելու համար՝ պէտք ունինք զօրաւոր բանակի մը... Ոչ մէկ յոյն հայրենասէր, աւելցուց, կը փափաքի պատերազմի բռնուիլ Թուրքիոյ հետ՝ ուր եօթը միլիոն յոյն կը բնակի։ Ընդհակառակը, կը չահանք վերակացական յարաբերութիւններ հաստատել Թուրքիոյն հետ, բայց տակիս կարելի է այն տան միայն երբ զօրաւոր ըլլանք։ Այս է պատճառը՝ որ վերնագրական բարենորոգումները հնչեղականութեան քաղաքական և տղայական կեանքին հիմը կը կազմեն։

Աթենք, 9 Նոյ.— Երկիրս ներկայացուցած է Թուրքիոյ դեսպանը, որուն յանձնած է կառավարութեան բարեկամական դիտաւորութիւնները հանդիպ Թուրքիոյ, յայտարարելով թէ Ցունաստանի պետութեան վերահսկողութիւնն նպատակն էր հեղինակ բանակին զօրացումը։ Թագաւորը ապահովեց նաև թէ ոչ մէկ յունական տոպատակախումբ գործունէութիւն ունի։

ԱՆԳԼԻԱ

Լորտ-քաղաքապետին ատենապետական տարեկան հայկերոյթին մէջ վարչապետ Պ. Ասքուիթ ճառ մը խոսեցաւ նախընթաց օր, զոր հետաքրքիր սա՛սէս կ'ամփոփէ։

«Խօսելով արտաքին գործերուն վերաբերեալ, ըսաւ. «Մեր պետութեանց հետ մեր յարաբերութիւններուն բնաւորութիւնը աչառութեան ձանօթ է։ Անգլիա տարի մը յաղթական քաղաքականութեան ներքինված երկիրներուն բարեկամը անհետացած են։ Անգլիա Արեւելքի մէջ ոչ մեկ եսասիրական ծանու նեցամուս եր։ Այն ատեն, ինչպես այսօր ալ, իր միակ նպատակն եր, խաղաղութիւնը պահպանել եւ այնպես մը ընել որ միջազգային դաշնադրութիւններէ բղխած կարգադրութիւնները ընդհանուրին հաւանութեանը ենթարկուին։ Կարգադրելի ոչ մեկ խնդիր կը մնայ զոր կարելի չըլլայ կարգադրել ճարտարութեամբ եւ համբերութեամբ։ Երբ մեծ պետութիւնները ցոյց կուտան թէ կրնան համբերել, անկարելի ըլլալու չէ՝ խաղաղասէր պետութեան մը միացեալ ջանքերուն համար՝ յարուցած գժուարութիւնները հանդարտեցնել և հարթել։ Միւս պետութիւններու հետ մեր ունեցած համաձայնութիւնները և բարեկամական յարաբերութիւնները երբեք չարձանագրած են։ Անգլիոյ և Գերմանիոյ մէջ այնչ կայ որ իրենց միջեւ բարեկամական և վստահաւոր համաձայնութիւն մը արգիլէ։ Ես կը կարծեմ թէ երկու ազգերուն ամէնէն իմաստուն մարդոց ձգտումն ալ սա է։»

*** Լարութեան ժողովը 157 ձայնով ընդդէմ 40ի մերժեց լիմոնի համար ընտրական օրինագիծը զոր կառավարութիւնը ներկայացուցած էր։

Ներքին Լուրեր

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԱՏԻԼ ՊԷՅԻ ՀԵՏ
ԱՏԱՆԱՅԻ ԽՆԴԻՐԸ
Ս. ՊՈՏՐԻՈՐԲԻՆ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Լինչ խնդիր.— Եպարքոսական խորհրդական Սաիլ պէյ, օրագրողի մը հետ ունեցած տեսակցութեանը միջոցին, սա յայտարարութիւնները բրաւ Տիգրիսի ու Եփրատի չգինաւային երթևեկութեանց մենաշնորհին նկատմամբ.— «Անդլիոյ կառավարութիւնը բնաւ քաղաքական գոյն մը չէ տուած այդ խնդրոյն, որով կրկուս կառավարութեանց միջեւ այդ մասին դիւանագիտական բանակցութիւններ չեն կատարուած։ Այս ճշմարտութիւնը այլեւս պէտք է դիտնալ եւ գոյութիւն չունեցող քաղաքական խնդրոյ մը վրայ պէտք չէ պնդել. այդ կը պահանջէ հայրենիքները որ չեն կրնար։ Գալով այն պարագային թէ օսմ. կառավարութիւնը տակաւին վերջնականապէս չէ կարդադրած այդ խնդիրը, սաոր ալ կը պատասխանեմ թէ Լինչի Ընկերութիւնը զուտ օսմանեան Ընկերութիւն մըն է՝ այսինքն անգլիական դրամագլուխը օսմանեան դրամագլուխին հետ միատեղ Օսմ. Ընկերութիւն մը սաոչ կեան է, որով «Լինչ» անունը վերցած և «Օսմանեան» անունը մնացած է միայն։ Այդչափ այդ խնդիրը լուկ ներքին ու ինանական է։ Կառավարութիւնը սաոր մասին ալ մանդատական ու տրնտեսական քննութիւններով կը զբաղի, որով սաոնց աւարտումովը խնդիրն ալ կարգադրուած պիտի ըլլայ։»

Դահլիճը եւ խորհրդարանը.— Օրագրողը ուշադ գիտցաւ թէ սաոչ է այն լսուը որուն համաձայն Խորհրդարանը կը բացուի, դահլիճը ծրագիր մը պիտի ներկայացնէ և աւագին նիստին իսկ վստահութեան քուէ պիտի պահանջէ։ Սակայ պէյ պատասխանեց.

«Պէտք չէ կարեւորութիւն տալ այդ կարգի զրոյցներու, վասնզի դահլիճը սակէ աւագ իր ծրագիրը երեսի. Փոզոլին ներկայացնելով վստահութեան քուէ տուած էր։ Այդ ծրագիրն հասկաը եթէ փոփոխութեանց պէտք տեսնուած ըլլար, կառավարութիւնը նորէն պիտի գիմէր Խորհրդարանին քուէն տանելու նպատակով։ Մինչեւ տարեվերջ կարելի է որ փափաքը ըլլայ իր հպատակներէն մէկ մասին այս տեսակ անարգու ազգի մը ներկայացնելու։ Մեր Հայ հայրենակիցները երբէ անգամ մը նկատի առնին թէ ինչ տեսի ունեցած է Սասունի դէպքը, ժամանակ պիտի անցնի և կամաւորը բոլորովին պիտի փլչի։ Դաւաստին պատճառներուն այդ վարանումը վարչական բոլոր ճիւղերուն ալ կը վերաբերի և չատ տեղը կառավարութեան գործելու ազատութիւնը և զսպելու իրաւունքը կը դաղրի, ինչ որ բոլորովին անհամապատասխան է տարեվերջի վարչութեան մը։ Այս վիճակը այնքան տագ գացած է որ թէ՛ Բուսիլի և թէ Սասունցիի մէջ բոլոր պաշտօնեաները արուած որոչումներուն մէջ, որով կառավարութիւնը, այդ որոչումները վերկել կարենալու համար, օրինական արտադրութիւն մը չէ կրցած գտնել։ Մեր ամէնուս և բոլոր տարերուն չարը կը պահանջէ որ ըստ օրինի տրամադրուած վճիռ մը ամէն պարագայի մէջ դաձեալ օրէնքով մը փոխուի։ Օրինակի համար այսօր եթէ լինչ ի նպատ օրէնքի հակառակ կերպով արտաստոր մէջոց մը ձեռք առնուի, վասը նորէն այդ արտաստոր միջոցին բերդմամբ կարելի է որ լինչ դէմ ուրիչ միջոց մը ձեռք առնուի։ Ստանալի ազէսին համար լրջօրէն չվտանգող և չատուղ իսկական Թուրք մը, իսկական Օսմանցի մը հրեւի չէ երեւակայել։ Այս պարագան թո՛ղ լաւ գիտնան մեր Հայ հայրենակիցները և Հայ մամուլը. թո՛ղ լաւ համզուին որ սահմանադրական և ոչ մէկ կառավարութիւն կարելի է երեւակայել որ փափաքը ըլլայ իր հպատակներէն մէկ մասին այս տեսակ անարգու ազգի մը ենթարկուելուն։ Մեր Հայ հայրենակիցները երբէ անգամ մը նկատի առնին թէ ինչ տեսի ունեցած է Սասունի դէպքը, չատ դիւրաւ պիտի կրնան բմբռնել որ կեդրոնական կառավարութիւնը այդ միջոցին ո՛րքան անկարող էր։ Շարժման բանակէն օգնութիւն ուղղ կառավարութիւն մը ի'նչպես կրնար խոչդոտիչ օգնութիւն հասցնել Սասունի մեր դժբախտ Հայ հայրենակիցներուն։ Սմենքը ալ միեւնոյն հայրենիքին զաւակներն ենք։ Սրտցաւութիւն բաւական է։ Սրտցաւութիւն մը որ իսկ հզաը եղաւ (Մէսա մա մէսա)։ Այլեւս մոռնանք անցեալ դէպքերը և ընենք ինչ որ պէտք է, որպէս զի մեր Հայ հայրենակիցները և աւելի ձիչդը Օսմանցիներուն մէկ մասը ազատ չենթարկուին։ Մեր զգացումները ու դորձերը մէկ ըլլան. մոռալ ու անհիմն վերդրութիւններով զերաբ չվիրաւորենք. եթէ մեր միջեւ թիւրիմացութեան բերմամբ անհամաձայնութիւն մը ծագի, անկեղծութեամբ և եղբայրական զգացումով հասկցնենք մեր վիչտերը։ Զերբոր իրրեւ օտարական չնկատուինք, օսմ. հայրենիքին պրժանապատուութիւնը, փառքն ու պատիւը պաշտպանենք ու պահպանենք բարեկամին ու եղբօր պէս։»

Օրագրողը հարցուց թէ կառավարութիւնը հարկ եղած միջոցները ձեռք առած է, որպէս զի Սասունի դէպքերը չկրկնուին։ Սակի պէյ ըսաւ.

«Անշուշտ։ Անհիմն են այն զրոյցները թէ վանայ ու Մուշի մէջ և ուրիշ տեղ իրրեւ թէ դէպքեր պատահած ըլլան, վասն զի կառավարութիւնը չայտնած է իր այժ երկրին ամէն կողմերը դնտատել և զգաստ ել։»

ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ
ԻՐԱՒԱՄԱՔԵԱՆՑ ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒՄ
ԿԱՄ ԱՊԱԿԵՂՐՈՒԱԾՈՒԹԻՒ
ԵԼՄՏԱՅՈՑՔ

Թանիճ իր խմբագրականին մէջ կ'ըսէ թէ Սահմանադրութիւնը կը պահպանէ որ գաւառային վարչութիւններ իրաւասութեանց ընդարձակման հիման վրայ կազմուին։ Օսմ. Մ. եւ Ց. Ընկերութեան կառավարութեան քաղաքական ծրագիրն ալ իրաւասութեանց ընդարձակումը կ'ընդունի։ Ընդհակառակ պիտնակին ալ միեւնոյն գաղափարը տարբեր բացատրութեամբ կը յայտնեն։ Գաւառները այդկերպով կ'ըսեն թէ ամէն տեղ վարչական պաշտօնեաները իրենց իրաւասութեան սահմանափակ ըլլալէն կը գանգատին։ Արժանահաւատ անձ մը սա պատմութիւնը ըրած է.— Գաւառի մը մէջ կամուրջ մը կար որ հեղձեհեղ եւրակ կը գառնար։ Տեղւոյն կառավարիչը ձիով նոյն կամուրջէն անցած ատեն ձիուն թերութեան մէջտեղը կը մնայ։ Կառավարիչը կ'ըսէ թէ բան մը չի կրնար ընել, վասնզի կամուրջը նորոգել տալու իրաւասութիւնը չունի։ Այնուհետև գաւառներուն վարչական գործերը չեն կանոնաւորուիր երբ պաշտօնեայ մը այդքան պարզ բանի մը համար իրաւասութիւն չունենայ, վասնզի մինչեւ որ Կ. Պոլիս գրէ, իրդիրը մէկ պաշտօնատունէն միւսը պտի, ժամանակ պիտի անցնի և կամուրջը բոլորովին պիտի փլչի։ Գաւառային պաշտօնեաներուն այդ վարանումը վարչական բոլոր ճիւղերուն ալ կը վերաբերի և չատ տեղը կառավարութեան գործելու ազատութիւնը և զսպելու իրաւունքը կը դաղրի, ինչ որ բոլորովին անհամապատասխան է տարեվերջի վարչութեան մը։ Այս վիճակը այնքան տագ գացած է որ թէ՛ Բուսիլի և թէ Սասունցիի մէջ բոլոր պաշտօնեաները

«Ձեռքերն իս իրաւասութիւն ու կարողութիւն չունինք» կ'ըսեն։ Այս բոլոր քաղաքներուն մեծ մասին պատճառն ալ այն է որ եվմաացոյցը ժամացոյցին չէ հաղորդուած։ Ինչպէս յայտնի է, եվմաացոյցը մարդէն առաջ պէտք է դաւառները հաղորդուի ու մարտի սկիզբը գործադրուի, բայց Երեսի. Ժողովը, ծանօթ պատգամներու բերմամբ, օգոստոս ամսուն նկատողութեան առաւ։

Սակայն դատ իւրաքանչիւր նախաթուրքիան ատեան վարկերը դանագան նահանգներու մէջ բաշխելու գործողութիւնն ալ ժամանակի կը կարօտի։ Նոյն իսկ կ'ըսուի թէ կարգ մը տեղերու եվմաացոյցը դեռ հաղորդուած չէ։ Թաղին տեղեկութիւն ունի է եվմական նախարար ձեավիատպէյ, որ ըսեր է թէ եվմաացոյցը նոյեմբերին պիտի ներկայացնէ Խորհրդարանին և դանագան գործողութեանց կատարումէն ետքը եվմաացոյցը կարելի պիտի ըլլայ փոփոխութիւն ընել գաւառներէն, որով մարդն գործադրութեանը պիտի սկսին։ Թաղին չատ հաւատք չընծայեր, վասն զի քիչ մը դժուար պիտի ըլլայ որ Երեսի. Ժողովը եվրոքրէկէս ամիսէն աւարտէ եվմաացոյցին քննութիւնը։ Ցնաոյ կայ Ծիրանկոյսը։ Վերջապէս, պէտք է Խորհրդարանին բացումը մէկ ամիս առաջ կատարել և կամ թէ եվմական արձին մէկ ամիս ետ տանել։ Սմիւն պարագայի մէջ եվմաացոյցը մարտին պատրաստ ըլլալու է։ Գաւառային պաշտօնեան ժամանակին պէտք է գիտնայ թէ ծրագրութեանց համար ո՛րքան գրամ ծախսելու արտօնութիւն ունի։ Առաջները նահարարութիւնները հինգ հազար ղուրչէն աւելի ծախքերու համար պարտաւոր էին Բ. Դուռէնէն արտօնութիւն ստանալ, մինչդեռ եվմաացոյցին ընդհանուրովը այդ տեսակ սահմանափակումներ պէտք է վերանան։ Կատարակ մը երբ ժամանակին իր եվմաացոյցը ստանայ, ընկերքը կը գիտնայ և հրահանգ լսնդրկով ժամանակ չի կորնցներ, որով իրաւասութիւն չունենալու բողոքներն ալ կ'անհետանան։ Նահարարութիւններէն չատերուն համար կարելի չըլլար ծախսել եվմաացոյցին մէջ նշանակուած վարկերը։ Սակայն ամէնքն ալ արդիւնք են եվմաացոյցը յառաջիկայ տարի ժամանակին հասնելով բողոքներու տեղի չի արտուելը։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

ԵՎՄԵՆԻ ՎԻՃԱԿԸ.— Եւեի Կագիբա կ'ըսէ թէ եվմէնի մէջ գտնացուիչ արդիւնքներ ձեռք բերուած են։ Գոնեֆուտայի կողմը ապացուցը ցեղերը նուաճելու պատրաստ ունեցող զինուորական դրութեան հրամանատարը հեռագրած է պատերազմական նախարարութեան թէ կառարուած զինուորական գործողութեանց իրրեւ արդիւնք, ապացուցը ցեղերէն չատերը խումբ խումբ զինուելով ներսէ լճնդած են։ Իրենց եղած աղգաբ յորդորներէն մեծագոյն գոհ մնալով, զղջում յայտներ են մինչեւ հիմա ապիտութեան հետեւանքով իրենց ունեցած ապրանքական արարքներուն համար։ Նաեւ ապահովցուցիչ են թէ ամէ վերջը հաւատարիմ ու հնազանդ պիտի ըլլան կառավարութեան։ Վերջին լուրերու նայելով Սէյիտ Իարիս ալ զղջում ու հնազանդութիւն յայտնելով բացարձակ ապահովութիւն առեր է թէ ամէ վերջը կառավարութեան պիտի հպատակի և թէ անդորրութիւնը պահպանելու համար ինք ալ մեծագոյն պիտի աշխատի։

ԿՐԵՏԷԻ ԽՆԴԻՐԸ.— Պաչագան սերբութեանց մէկին գիւանագիտական ներկայացուցչէ, Կրեսէի մասին երէկ ծանուցուած օամ. ծանուցագրին նկատմամբ, սա յայտարարութիւնները ըրաւ Օամանիեհ Լոյտ աշխատակիցներէն մէկին.— «Բ. Դուռը, իր չբաժակական հեռագրով ամէնէն աւելի կը սիրէ իր կարծիքին վրայ, որուն համաձայն թէև բնաւ չուզեր օգտուիլ Յունաստանի ներքին խառնաշփոթ վիճակէն, սակայն ժամանակը բոլորովին չարմար կը նկատէ Կրեսէի խնդրոյն լուծում մը տալու։ Մտանաւոր տեղեկութեանց նայելով, պաչագան սերբութեանց պատասխանը ժխտական պիտի լլայ՝ այսինքն թէ պիտի կրկնեն ինչ որ ասկէ առաջ ծանուցած էին Բ. Դրան, ըսելով որ ընաւ չեն կարծեր թէ ժամանակը եկած ըլլայ Կրեսէի խնդիրը լուծելու։ Պաչագան սերբութեանց դեսպանները իրենց կառավարութիւններէն արդէն տեղեկութիւն ստացած են այդ պատասխանին նկատմամբ։ Հիմա կ'ասպասեն արեւմտեան սերբութեանց կողմէ Բ. Դրան չբաժակական-հեռագրին տրուելիք պատասխանին խմբագրութիւնը։ Հաւանօրէն այդ պատասխանը երկար չպիտի պիտի հաղորդուի պատգին դրծոց նախապէս Բիւքաս զօրավարը Եորկիոս Թեսալոնիկէն կ'ուղեւորի Աստանայի կուսակալութեան յատուկ մօտաթօրիօմի առաջնորդ կանոնադրին Ա. յօդուածին վրայ, որ եբրայական ազգաբնակութեան մասին է։ Ժողովին պիտի ներկայացուի վաւերացնելու համար և հիմակուընէ դործադրութեան պիտի արուի։ Կայս. Իրատ մը վաւերացուց այդ յատկութիւնը, որ հետեւեալն է.

Յաւելուած.—Այս կանոնին Ա. յօդուածին մէջ նշանակուած դիմումի պատմնաժամը երկու ամիսի բարձրացած է։

ՀՆԱՑ ԴԱՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵՈՒԹԻՒՆ.— Դատական վերաքննիչ ատեանի անդամ կարգուեցան Աբդիլգադոսի կղզիներու նահանգին առևտրական դատարանի նախագահ Սիմոն էֆ. Սոտիոմեան և Այտընի առևտրական դատարանի անդամ Զաքարիա էֆ.։ Նոյն կոչումները նախկին դատարանին անդամ կարգուեցան Վերաքննիչ ատեանի քարտուղարներէն Կարապետ էֆ. և Շարքէօյի նախադատ ատեանի անդամ նոյնէն Կարապետ էֆ. Յովհաննէսեան։

ՍԱՄՈՍԻՆ Կ. Պալոյ գործակատարին ուղղուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ որ վերջերս Կ. Պոլիս ժամանած Բլեմմի և Առարատի անուն երկու անձերը, որոնք Սամսոն իչնան Քարա էֆ.ի դէմ տեղեկագիր մը տուած էին Եարքոսին, կղզիին ժողովրդեան ներկայացուցիչները չեն և թէ ժողովուրդը խոսիս կը ըողոքէ տասնց արարքին դէմ։

ՀԵՐՈՒԻՄ.— Թուրք լրագիրները կը հերքեն այն լուրը թէ Մամասդրոյի կուսակալը սպանուած ըլլայ։

ԶԱՔԸՐՃԱԼԻՔԻ իրրեւ օրնոց չատ մը անձեր ձերբակալուեցան և Այտընի զինուորական ատեանին յանձնուեցան դատուելու համար։ Այդ պարագան իմաց տալուինը ըսին թէ Զաքըրճալըք մարդասպան երկու հոգի վերատրուած և Լօսէմիլի չրջակայքը գիւղ մը ապրուած են։

ԱՒԱԶԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Սպարտա Դաշլէի մասերը ասկիան-գիւղատեղը ձերբակալուած Սիմոս Եորկի անուն անձը ու երկու ընկերները, որոնք նոյն կողմերը և Քեազըլահանէի չրջակաները ուղեւորներ կը կողոպտէին՝ մանուածք կաթնավաճառները։ Աւտնոց ընկերներէն Պէքիար Խրիսթօ ալ Ղալաթիոյ մէջ ձերբակալուեցաւ։

ԳԱՒԱՌԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԵՐԿԱՄԱ. (Իզմիր) գաւառապետին Ա. յազմինա գիւղին Պայազիա օղլը կոչուած բլուրին վրայ անծանօթ երկու Ցոյն հրոսակներ անասունացան, ասիկան-զինուորներ և տեղացին ժողովուրդը պաչարից դանոնք, բայց անոնք անձնատուր չեղան և սկսան կրակ ընել։ Կը կարծուի թէ՝ տասնք Ցունաստանցի պետնական պահասկանիներ են։ Այս կռիւին մէջ Առնավուտ Խազիլ անուն մէկը սպանուեցաւ։

ՀԱՄԱՎԱՆՏՆԵՐԸ.— Բ. Դրան հրամանով զօրանոցները պատրաստ կեցած են՝ արշաւելու վերապարձը հնձելու այն հինգ հարիւր Համավէնտանեցին, որոնք Պարսկաստանէն նորէն օամ. սահմանագլուխը պիտի անցնին։ Ուրիշ զինուորներ ալ պիտի զրկուին՝ այդ տապտանները կատարելագործելու համար։

ՄԻՒՆԵՖԻՒԻ Աչերէթները պատժելու և ընկճելու համար երկու վաչտ զինուոր պիտի զրկուի, վասնզի թէ՛ պետական տուրքերը վճարել չեն ուզեր և թէ յայտնուհներ ու հարստահարութիւններ կ'ընեն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Եպարքոսը, առջի օրը, Սուլթանին ներկայացաւ։

— Կաթոլիկ Ասորիներու Պատրիարքը, Կ. Պոլսէն մեկնելուն առթիւ, առջի օր Կ. պալատ երթալով հրաժեշտի ողջոյնը մատոյց և արժանացաւ կայս. մեծարանաց։

—Երբորդ կարգի Մէճիտիէ պատուհանան արուեցաւ Բարիզի ատիկատեմիան քննիչներէն Պ. Շոռլ Պատէին։

—Զեռնհաս իչխանութիւնը որոչեց որ առնուէթ ատրեկանէն վար պատնիներ, առանց իրենց հօրը կամ մէկ ազգականին, սրճարաններ չյաճախեն։

—Դալաթիոյ մէջ Յակոբ անուն մարդ մը, դինովութեան հետեւանքով, ածելիով վիրաւորեց իր համանուհին՝ Սրաթ Թաթիոյ։

—Ս.յաոճիայի հրապարակին վրայ Անաստաս ու Եորկի անուններով և նաւաստի հագուստով երկու հոգի ձերբակալուեցան, որոնք ածանցուով գինի կը վաճառէին։ Առանց վրայէն գտնուեցաւ Կրա հրացանի փամփուշտներ։

—Առջի գիշեր ժամը 1ին Մահմետ Փաչային անցնող Սիւնքերիմ անուն մարդ մը, մուշտակագործի միջնորդ, գիտնենք ինչու եւ յանկարծական եղաւ սերտի հիւանդութենէ։

Ազգային Լուրեր

ՆՈՐԸՆՏԻՐ Բազ. Ժողովը, երէկ իր անդրանիկ նիստը գումարեց Դալաթիոյ Խորհրդարանին մէջ, թէպէտ, ցաւալի է ըսել, առանց մեծամասնութեան։ Ներկայ էին միայն 7 հոգի, որոնք էին՝ Տէրոք Սրամ Հալաճեան, Հայկ Յօճասարեան, Մոմոսկ Ազարեան, Սարգիս Սուլեն, Յակոբ Պարկի, Սվիքան Թոփալեան և Հմայեակ Խոտալեան։ Հրամայական գրկած էին Յակոբ Պօյաճեան. Բիւզանդ Բէչեան, Յակոբ Էսաեան, Տօքթ. Սեդրաեան և Տօքթ. Թորգոմեան էֆէնտիները, իսկ կը չտեսակցէին Մինաս Չերազ, և Տօքթ. Տաղասարեան էֆ.ները, որով Ժողովը միայն 2 ժամէ չաղ խորհրդակցութիւն կատարեց Պատրիարքի հրաժարականին ծանօթ խնդրոյն նկատմամբ իր ընելիք ուղղութեան մասին։ Այս մասին նախագահ Բազ. Ժողովոյ քառած դիրքին և անոր գործունէութեան նկատմամբ տեղեկութիւններ ստացաւ և որոշեց չարունակել մինչեւ հինգ չաբաթուան ուղղութիւնը։ Գալով հրաժարականներուն՝ որոշեց խնդրել Ս. Պատրիարք Հօրմէն որ մերժէ անոնց հրաժարականը և հրաւիրէ չարունակելու իրենց պաշտօնը։ Դիւանի ընտրութիւնը որ ամէնէն կարեւոր էր, մեծամասնութեան չդոյութեան պատճառաւ հարկ եղաւ յաւելեալ ուրբաթի թողուլ։ Տօքթ. Սեդրաեան և Թորգոմեան էֆ.ները իրենց հրաժարականը գրկած են Ազգ. Ժողովի նախագահին։

ՄՈՐԱԹՕՐԻՕՄԻ ՊԱՅՄԱՆԱԳԺԱՄԻՆ ԵՐԿԱՐԱՁԳՈՒՄԸ.— Դատական նախարարին առաջարկութեան վրայ նախարարաց Խորհուրդը յաւելեալ մը ըրաւ Աստանայի կուսակալութեան յատուկ մօտաթօրիօմի առժամեայ կանոնադրին Ա. յօդուածին վրայ, որ եբրայական ազգաբնակութեանց մասին է։ Ժողովին պիտի ներկայացուի վաւերացնելու համար և հիմակուընէ գործադրութեան պիտի արուի։ Կայս. Իրատ մը վաւերացուց այդ յաւելուածը, որ հետեւեալն է.

Յաւելուած.—Այս կանոնին Ա. յօդուածին մէջ նշանակուած դիմումի պատմնաժամը երկու ամիսի բարձրացած է։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԳՈՐԳԵՐ

ՄԻԱԿ ՏՈՒՆԸ, ՈՐ ԿԸ ՃԻՆԷ ԵՒ ԿԸ ՎԱՃԱՌԷ ԱՌԱՆՑ ՄԻՋՆՈՐԴԻ

ՆԵՐԱԾՈՒԱԾ ՕՏԱՐ ԳՈՐԳԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

30%Է ԱԻԵԼԻ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻԻՆ

(ՆԵՐԱԾՄԱՆ ՏՈՒՐՔ, ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՅԱՆՁՆԱՌՈՂՋԻՔ)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ—ԱՆՄԱՇ—ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ

Օրիէնթըլ Քարբէթ Մէնճիէէրըրը Լիմիթտ

ԲԵՐԱ, ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՒ ՆՈՐ ԹԱՆՂ

Հեռագրական Բաժին

ԼՒ. ԲԱՋ (Պոլիվա) 9 Նոյ.— Օրաբո քաղաքին տիմամիի մինարեթը պայթեցաւ։ Գաղաքը կործանած է չաբշամպեի 7 քիլոմէթրօ տարածութեան վրայ։ Մինչեւ հիմա 40 դիակ դանուեցաւ։

ԱՐՏԼՊԻԼ 9.— Ապջի արքատաս խաղաղութեան տաճկա մը (գումարտակ) հոս հասաւ։

ԴԱՀԻՐԻ, 9.— Իրաւաբանական վարժարանին ուսանողները Անգլիոյ դէմ յատուկ ցոյցեր կատարելիս երէկ։ Երբ անգլ. բանակին զօրանդիսակը կը (Շարունակութիւնը հիմնդալ. Էջ 6 հեռ:)

ԱՐՇԱԼՈՒՅՍ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ (90)

ԳՈՂԹԱՍՈՒ

Ժող. Դատաւոր Ա. Ֆէօդորովիչ Ա. Ֆէօդորովիչ Ա. Ֆէօդորովիչ